Azerbaidžano žemės ūkio plėtros strategija 2026–2030 m. – galimybės Lietuvai

Azerbaidžano (toliau AZ) Valstybinio statistikos komiteto duomenimis, per pirmuosius penkis 2026 m. mėnesius AZ ekonomika faktiškai neaugo. BVP siekė 51,8 mlrd. manatų (apie 26,4 mlrd. eurų) ir išliko beveik nepakitęs, palyginti su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus. **Nedžiugina ne tik prastėjantys AZ ekonominiai rodikliai, bet ir rezultatai žemės ūkyje, kuris laikomas vienu perspektyviausiu šalies ekonomikos sektorių.** Šiame kontekste matyti AZ valdžios pastangos, siekiant suvaldyti situaciją, pabrėžti geras ekonomikos perspektyvas. Viena iš priemonių – 2026 m. gegužės 25 d. AZ Prezidento I. Alijevo patvirtinta **2026–2030 m. Valstybinė žemės ūkio produkcijos, jos perdirbimo, žuvininkystės ir akvakultūros plėtros programa** (nuoroda į dokumentą čia).

Pagrindinis programos tikslas – paskatinti perėjimą nuo ekstensyvaus prie intensyvaus ūkininkavimo modelio, paskatinti aukštesnės pridėtinės vertės produktų gamybą ir didinti žemės ūkio eksportą. Čia galima pastebėti, kad žemės ūkio sektoriaus vystymas, didinant eksportą ir investuojant į inovatyvias technologijas, buvo keliamas ir anksčiau, tačiau, kaip pastebi analitikai, nebuvo imtasi reikalingų reformų ar žingsnių tiems tikslams pasiekti.

Kiti dokumente įvardijami tikslai: stiprinti apsirūpinimą maistu ir maisto saugumą; didinti vietinę žemės ūkio produkcijos gamybą; spartinti perėjimą nuo ekstensyvaus prie intensyvaus, konkurencingo ūkininkavimo; skatinti į eksportą orientuoto žemės ūkio plėtrą; gerinti ūkininkų galimybes naudotis šiuolaikinėmis technologijomis; plėtoti žuvininkystės ir akvakultūros sektorius; skatinti efektyvesnį vandens išteklių naudojimą; pritraukti daugiau privataus sektoriaus investicijų.

Nurodomi prioritetai:

1. **Intensyvių sodų ir sodininkystės plėtra** (plėsti vaismedžių ir uogynų plotus, diegti modernias sodininkystės technologijas, skatinti aukštos pridėtinės vertės vaisių ir daržovių gamybą).
2. **Kviečių ir medvilnės derlingumo didinimas** (prioritetinėse teritorijose didinti derlingumą diegiant pažangias auginimo technologijas, kokybišką sėklinę medžiagą ir geresnį ūkių valdymą).
3. **Drėkinimo sistemų modernizavimas ir efektyvesnis vandens išteklių valdymas** (plėsti modernias drėkinimo sistemas; diegti lazerinį laukų lyginimą; gerinti melioracijos infrastruktūrą; diegti skaitmeninį vandens naudojimo monitoringą).
4. **Agroparkų ir šiltnamių ūkių plėtra** (plėsti modernių šiltnamių kompleksus, gerinti jų inžinerinę infrastruktūrą ir sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms).
5. **Intensyvios gyvulininkystės plėtra** (modernizuoti gyvulininkystės ūkius, gerinti veislininkystę, didinti produktyvumą; visoje šalyje planuojama vienkartinė visų galvijų ir smulkiųjų atrajotojų identifikacija bei jų registravimas nacionalinėse informacinėse sistemose).
6. **Pagalba pieninkystės ir mėsinės gyvulininkystės sektoriams** (skatinti pieno ir mėsos gamybos didinimą, remti modernių ūkių kūrimą ir plėtrą, gerinti produkcijos kokybę bei konkurencingumą).
7. **Žemės ūkio skaitmenizavimas** (plėtoti Elektroninę žemės ūkio informacinę sistemą (EAIS); diegti dirbtinio intelekto sprendimus; naudoti palydovinius duomenis ir tiksliosios žemdirbystės technologijas; kurti duomenimis grįstą žemės ūkio valdymo sistemą).

8. **Logistikos, sandėliavimo ir žemės ūkio produkcijos perdirbimo infrastruktūros stiprinimas** (plėsti logistikos centrus ir sandėliavimo pajėgumus, modernizuoti maisto produktų perdirbimo įmones, gerinti eksporto infrastruktūrą ir tiekimo grandines).
9. **Naujų finansinės paramos priemonių ir investicinių paskatų ūkininkams diegimas** (nuo 2027 m. iki 5 metų subsidijuoti palūkanas paskoloms ūkiams, diegiantiems modernias technologijas; teikti investicines subsidijas; tobulinti subsidijų mechanizmą ir skatinti privačias investicijas į žemės ūkį).

Įgyvendinimas

Programoje nurodomos 86 priemonės tikslų įgyvendinimui, priemonių įgyvendinimas siejamas su 23 rezultatų rodikliais. Programos dokumente kol kas nėra pateiktas rodiklių sąrašas su kiekybinėmis reikšmėmis. Detalūs rodikliai tikėtina bus paskelbti kituose poįstatyminiuose aktuose.

Iki 2026 m. rugpjūčio pabaigos numatyta, kad ŽŪM nustatys prioritetines teritorijas kviečių, medvilnės ir gyvulininkystės ūkiams; Ministrų kabinetas parengs reikalingus teisės aktų pakeitimus; Ekonomikos ministerija pateiks pasiūlymus dėl naujų finansinės paramos priemonių. Nuo 2027 m. ketinama pradėti taikyti pagrindines finansines priemones: palūkanų subsidijas moderniems ūkiams; investicijų subsidijas. Ministrų kabinetas privalės kasmet atsiskaityti AZ Prezidentui apie programos įgyvendinimo eigą.

Vertinimas

Programa formaliai rodo AZ valdžios siekį spręsti žemės ūkio problemas, tačiau dokumentas kelia abejonių dėl įgyvendinamumo. Numatyti labai ambicingi tikslai, prioritetų – per daug –apimamos beveik visos žemės ūkio sritys, bet nenustatyta, kam bus teikiama pirmenybė. Nėra ir aiškių įgyvendinimo vertinimo mechanizmų - numatytos 86 priemonės ir 23 rodikliai, tačiau nepateiktos siektinos rodiklių reikšmės ar finansų paskirstymas pagal priemones. Nors vėliau paskelbta, kad programai planuojama skirti apie 5 mlrd. manatų (apie 2,58 mlrd. eurų), beveik 60 proc. šios sumos tikimasi pritraukti iš privataus sektoriaus, ir neaišku, kaip tai bus pasiekta.

Programa iš esmės nesiūlo sprendimų įsisenėjusioms struktūrinėms AZ žemės ūkio problemoms. Viena didžiausių – itin suskaidyta žemės nuosavybė. Patys programos rengėjai pripažįsta, kad žemės konsolidavimas yra būtinas, tačiau kol kas kalbama tik apie pilotinius projektus, o ne sisteminę reformą. Tyrimai rodo, kad AZ žemės ūkio našumą riboja ne tik drėkinimo trūkumas, bet ir dirvožemio degradacija, druskingumas, erozija. Ekspertų skaičiavimais išnaudojama tik apie 30–65 proc. žemės ūkio potencialo.

Kita svarbi problema – vandens ištekliai. Programa daug dėmesio skiria drėkinimui, tačiau klimato kaita, mažėjantys vandens ištekliai ir pasenusi melioracijos infrastruktūra yra sisteminės problemos, kurių vien technologijų diegimu išspręsti nepavyks. Be to, nemaža dalis planuojamų investicijų priklausytų nuo valstybės gebėjimo koordinuoti kelių institucijų ir privačių įmonių veiklą, o tai AZ tradiciškai neveikia dėl valdžios ir stambių valstybinių įmonių vertikalės.

Akivaizdus ir pernelyg didelis valstybės vaidmuo, numatytas įgyvendinant programą. Įgyvendinimą koordinuos Prezidento administracijai pavaldžios institucijos, dokumente nekalbama apie nepriklausomą rezultatų vertinimą ar privataus sektoriaus įtraukimą į sprendimų priėmimą. Tai kelia abejonių, ar programą bus bandoma įgyvendinti remiantis laisvosios rinkos principais.

Abejotina ir tai, ar programa iš esmės pakeis AZ eksporto struktūrą. Baku jau ne vienerius metus rengia sektorines programas (nuo medvilnės ir šilkininkystės iki lazdynmedžių auginimo), tačiau jų rezultatai iki šiol buvo abejotini. Pavyzdžiui, medvilnės eksportas po laikino augimo vėl smarkiai sumažėjo, o žemės ūkio eksportas išlieka menkai diversifikuotas ir tebėra priklausomas nuo vaisių ir daržovių.

Apibendrinant, naujoji Programa labiau primena plataus užmojo prioritetų sąrašą nei aiškų reformų planą. **Vis dėlto ji gali būti naudingas orientyras, planuojant Lietuvos ir AZ bendradarbiavimą žemės ūkio srityje, identifikuojant abipusio intereso sritis bei ieškant naujų galimybių Lietuvos verslui.**

Galimybės Lietuvai

Programa atveria galimybių stiprinti Lietuvos ir AZ bendradarbiavimą žemės ūkio, maisto pramonės ir agrotechnologijų srityse, ypač ten, kur Lietuva turi stiprių kompetencijų ir tarptautinę eksporto patirtį, ir kur ja galėtų dalintis. Tarp didžiausią potencialą turinčių sričių:

1. **Maisto pramonė –** programoje didelis dėmesys skiriamas žemės ūkio produkcijos perdirbimui, todėl Lietuvos verslui galėtų būti aktualūs: pieno perdirbimo sprendimai; mėsos perdirbimo technologijos; vaisių ir daržovių perdirbimas; pakavimo įranga; maisto kokybės kontrolės sistemos.
2. **Pieninininkystė –** pieno ūkių modernizavimas; melžimo įranga; gyvulių genetika; pašarai; veterinarijos sprendimai.
3. **Žemės ūkio technika –** įgyvendinant programą gali augti paklausa moderniai žemės ūkio technikai; sandėliavimo įrangai; grūdų džiovinimo technologijoms; šiltnamių įrangai ir pan.)
4. **Skaitmeninis žemės ūkis –** programoje numatytas aktyvus skaitmenizacijos diegimas: ūkių valdymo sistemos; dirbtinio intelekto sprendimai; tiksliosios žemdirbystės technologijos; sensoriai ir nuotolinis stebėjimas; produkcijos atsekamumo sistemos.
5. **Vandens valdymas –** viena svarbiausių programos krypčių – efektyvesnis drėkinimas. Perspektyvūs sprendimai: lašelinio drėkinimo sistemos; vandens taupymo technologijos; išmanus drėkinimo valdymas; klimato kaitai atsparūs sprendimai.
6. **Žuvininkystė –** programa pirmą kartą didelį dėmesį skiria akvakultūrai, todėl aktualūs: žuvų auginimo technologijos; pašarai; perdirbimas; šaldymo ir logistikos sprendimai.
7. **Dirvožemio atkūrimas ir gerinimas –** nors programa tiesiogiai neakcentuoja dirvožemio kokybės atkūrimo, ši sritis AZ yra aktuali dėl dirvožemio degradacijos, erozijos ir druskingumo problemų. Lietuvos verslui ir mokslo institucijoms galėtų būti įdomūs dirvožemio gerinimo, biologinės rekultivacijos, užterštų teritorijų tvarkymo, dirvožemio monitoringo bei tvaraus žemės naudojimo sprendimai.

AZ nėra Lietuvos prioritetinių rinkų sąraše, tačiau ambasada jaučia nuoseklų Lietuvos įmonių susidomėjimo šią rinka augimą. Todėl ateityje svarstytina organizuoti Lietuvos žemės ūkio sektoriaus verslo misiją į Azerbaidžaną, pvz., ją derinant su įmonių bei institucijų dalyvavimu didžiausioje Azerbaidžano žemės ūkio ir maisto pramonės parodoje „Caspian Agro“, kasmet vykstančioje gegužės mėn. Baku (2027 m. – gegužės 11–14 d.).